

The Effectiveness of Two Storytelling Methods through Imagery and Pantomime on Emotional and Behavioral Disorders of Hearing-Impaired Students

Khadijah Mirzazadeh¹, Mansoure Shahriari Ahmadi^{2*} & Ghazal Iskandar Nejad³

1. Assistant Professor, Department of Psychology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. PhD student in psychology of exceptional children, Department of Psychology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Art, Tehran University of Cinema and Theater, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 93-103

Corresponding Author's Info

Email:

mansoure_shahriari@yahoo.com

Article history:

Received: 2024/02/17

Revised: 2024/04/13

Accepted: 2024/05/18

Published online: 2024/06/12

Keywords:

Students with hearing problems, Storytelling through imagery, Storytelling through pantomime, Emotional/behavioral disorders

ABSTRACT

Background and Aim: The present study was conducted with the aim of comparing the effectiveness of two storytelling methods through visualization and pantomime on the emotional and behavioral disorders of students with hearing problems.

ResearchMethods: The statistical population of the present study includes all deaf female students aged 14-17 years old in the 20th district of Tehran who were studying in 2001-1401 in a purposeful and available sample size of 24 people and randomly divided into three groups. (8 people in the group under storytelling training through visualization, 8 people in the group under storytelling training with pantomime and 8 people in the control group) were replaced. In order to collect the research, Achenbach's emotional-behavioral child inventory (1999) was used. The obtained results were analyzed using SPSS22 software and multivariate analysis of covariance statistical test. **Results:** Data analysis showed that storytelling through pantomime is effective in reducing law-breaking behaviors and storytelling through visualization and pantomime is equally effective in reducing aggressive behaviors. **Conclusion:** According to the results of the research, it is recommended to implement the storytelling method through illustration and pantomime to reduce law-breaking and aggressive behaviors in students with hearing problems.

This work is published under CC BY-NC 4.0 licence. © 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Shahriari Ahmadi, M., & et al (2024). The Effectiveness of Two Storytelling Methods through Imagery and Pantomime on Emotional and Behavioral Disorders of Hearing-Impaired Students. *JECHE*, 5(3, 17): 93-103.

CrossMark

Open
Access

اثربخشی دو روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر اختلالات عاطفی رفتاری دانش آموزان کم‌شنا

خدیجه میرزازاده¹، منصوره شهریاری احمدی^{2*}، غزل اسکندر نژاد³

1. دانشجوی دکتری روانشناسی کودکان استثنایی، گروه روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
2. استادیار، گروه روانشناسی استثنایی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
3. استادیار، گروه هنر، دانشگاه سینما و تئاتر تهران، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی- پژوهشی صفحات: 93-103 اطلاعات نویسنده مسئول ایمیل: mansure_shahriari@yahoo.com سابقه مقاله تاریخ دریافت مقاله: 1402/11/28 تاریخ اصلاح مقاله: 1403/01/25 تاریخ پذیرش نهایی: 1403/02/29 تاریخ انتشار: 1403/03/23	زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف مقایسه میزان اثربخشی دو روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر اختلالات عاطفی رفتاری دانش‌آموزان دارای مشکلات شنوایی شکل گرفت. روش پژوهش: جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دختر ناشنوا 17-14 ساله منطقه 20 شهر تهران که در سال 1400-1401، مشغول به تحصیل بودند به شیوه هدفمند و در دسترس نمونه‌ای به حجم 24 نفر انتخاب شدند و به صورت تصادفی در سه گروه (8 نفر در گروه تحت آموزش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی، 8 نفر در گروه تحت آموزش قصه‌گویی با پانتومیم و 8 نفر در گروه کنترل) جایگزین شدند. جهت جمع‌آوری پژوهش از فهرست عاطفی رفتاری کودک آخنباخ (1999) استفاده شد. نتایج به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS22 و با آزمون آماری تحلیل کواریانس چند متغیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته‌ها: تحلیل داده‌ها نشان دادند قصه‌گویی از طریق پانتومیم بر کاهش رفتارهای قانون‌شکنی و قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم به یک میزان بر کاهش رفتارهای پرخاشگرانه موثر است. نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش، اجرای روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم برای کاهش رفتارهای قانون‌شکنی و پرخاشگرانه در دانش‌آموزان با مشکلات شنوایی توصیه می‌شود.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

شیوه استناد به این مقاله: شهریاری احمدی، منصوره و همکاران. (1403). اثربخشی دو روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر اختلالات عاطفی رفتاری دانش‌آموزان کم‌شنا. فصلنامه سلامت و آموزش در اوان کودکی، 5(3): 93-103.

مقدمه

آسیب شنوایی^۱ یکی از رایج‌ترین نارسایی‌های حسی-عصبی^۲ در انسان است و به طور تقریبی از هر هزار کودک یک کودک با ناشنوایی شدید تا عمیق پایدار حسی-عصبی متولد می‌شود (منگ و چن، ۲۰۲۳). آسیب شنوایی می‌تواند اثرات نامطلوب قابل توجهی بر تمام زمینه‌های رشد از جمله عملکردهای زبانی، شناختی، اجتماعی، عاطفی و رفتاری داشته باشد (ونگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). در نتیجه این تأخیرهای رشدی بالقوه، کودکانی که ناشنوا یا کم‌شنوا هستند در مقایسه با همسالان معمولی، در معرض خطر بیشتری برای ابتلا به مشکلات سلامت روان هستند (ونگ و همکاران، ۲۰۲۰). نرخ بالاتر اختلالات عاطفی^۴ (مانند افسردگی^۵ و اضطراب^۶)، مشکلات رفتاری^۷ و مشکلات ارتباط با همتایان^۸ (لاوگن^۹ و همکاران، ۲۰۱۷؛ ونگ و همکاران، ۲۰۲۰). میزان شیوع مشکلات روانی اجتماعی در کودکان ناشنوا و کم‌شنوا بین ۲۰ تا ۵۰ درصد برآورد شده است (ونگ و همکاران، ۲۰۲۰؛ هوژینگر^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۲؛ علی‌مرادی و همکاران، ۲۰۱۸). نتایج پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که آموزش مهارت‌های اجتماعی به این کودکان، سازگاری فردی-اجتماعی، افزایش همکاری، ابراز وجود و خویشتنداری را به‌طور بالقوه‌ای بهبود می‌بخشد، بنابراین استفاده از روش‌های درمانی در کاهش مشکلات عاطفی-رفتاری می‌تواند از اهمیت بسزایی برخوردار باشد (آبیاریکی و شلانی، ۲۰۱۷). با توجه به مسائل رشدی و اینکه کودکان از طریق قصه‌گویی^{۱۲} از طریق تصویرسازی^{۱۳} و پانتومیم^{۱۴} بهتر به درمان و مداخله جواب می‌دهد و اینکه کودکان ناشنوا و کم‌شنوا از نظر ارتباط گفتاری مشکل دارند، استفاده از نمایش پانتومیم و قصه‌گویی می‌تواند به آنان کمک نماید تا بهتر مشکلات رفتاری و عاطفی خود روبرو شده و آن را حل نمایند (سخاوت‌پور و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین، استفاده از شیوه‌های غیرمستقیم، مثل قصه، پانتومیم و بازی برای کودکان ناشنوا و کم‌شنوا یک ضرورت مهم به حساب می‌آید (آموریم^{۱۵} و همکاران، ۲۰۲۰). قصه‌گویی و پانتومیم علاوه بر خاصیت سرگرم‌کننده می‌تواند ابزار درمانی مناسبی برای کودکان باشد (ماردن^{۱۶}، ۲۰۲۰؛ اشناپدر و دوب^{۱۷}، ۲۰۰۵).

پژوهش‌های مختلف اثربخشی داستان‌های اجتماعی (قصه‌گویی) را در کاهش مشکلات رفتاری و افزایش مهارت‌های اجتماعی در کودکان نشان می‌دهد و قصه‌گویی یکی از کارکردهای روان‌شناختی پایه است و همه ما تجربه‌های خود را به شکلی از قصه سازمان می‌دهیم تا به این ترتیب به رویدادها معنی بدهیم و در خصوص موقعیت‌هایی که پیش خواهد آمد، پیش‌بینی و فعالیت‌های خود را هدایت کنیم (گوزینو^{۱۸} و همکاران، ۲۰۱۵). ردلی^{۱۹} و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند از داستان و قصه‌گویی می‌توان برای آموزش مهارت‌های اجتماعی، شناخت و مدیریت هیجان استفاده کرد. نتایج پژوهش نظامی‌پور و همکاران (۲۰۱۴) نیز نشان داد که مداخله نقاشی درمانی در کاهش رفتار پرخاشگرانه دانش‌آموزان دختر کم‌شنوا موثر بوده است. نتایج پژوهش عاشوری و همکاران (۲۰۲۰) تحت عنوان^{۱۱} اثربخشی آموزش مدل سازی ویدیویی بر تنظیم شناختی هیجان مادران و مشکلات رفتاری کودکان

1. Hearing damage
2. Sensorineural
3. Meng, D., & Chen, J.
4. Wong, C. L., Ching, T. Y., Cupples, L., Leigh, G., Marnane, V., Button, L., ... & Gunnourie, M.
5. Emotional disorders
6. Depression
7. Anxiety
8. behavioural problems
9. Peer relation problems
10. Laugen, N. J., Jacobsen, K. H., Rieffe, C., & Wichstrøm, L.
11. Holzinger, D., Hofer, J., Dall, M., & Fellingner, J.
12. Storytelling
13. Illustration
14. Pantomime
15. Amorim, G., Ramos, A. S. L., de Castro Junior, G., de Souza Afonso, L., & Castro, H.
16. Marsden, R
17. Schneider, P., & Dubé, R. V
18. Gizzonio, V., Avanzini, P., Campi, C., Orivoli, S., Piccolo, B., Cantalupo, G., ... & Fabbri-Destro, M.
19. Radley, K. C., Dart, E. H., Brennan, K. J., Helbig, K. A., Lehman, E. L., Silberman, M., & Mendanhall, K.

ناشنا " نشان داد که آموزش مدل سازی ویدیویی در مرحله بعد از مداخله بر تنظیم شناختی هیجان مادران و مشکلات رفتاری کودکان ناشنوا در گروه آزمایش تاثیر مثبت و معناداری داشت. نتایج پژوهش محمدی و ایران پور (2016) تحت عنوان "اثر بخشی قصه‌گویی بر مشکلات رفتاری کودکان" نشان داد که بین اثر بخشی قصه‌گویی بر مشکلات رفتاری کودکان مضطرب و گوشه‌گیر و پرخاشگر تفاوت معناداری وجود دارد و می‌توان با استفاده از قصه‌گویی برخی از مشکلات رفتاری کودکان را تا حد بسیار زیادی کم کرد. چاو^۱ و همکاران (2016)، در پژوهشی که با هدف اثربخشی مداخلات سمعی و بصری را در کاهش اضطراب کودکان نشان دادند که استفاده از روش قصه‌گویی بر کاهش اضطراب کودکان موثر است. اموری^۲ و همکاران (2011) نشان داده است زمانی که از روش پانتومیم برای ناشنوایان استفاده می‌شود میزان رفتارهای اجتماعی سازگارانه آنها بهتر شده و این نمایش‌ها جایگزین زبان ارتباطی افراد ناشنوا می‌شود. همچنین روش روان‌نمایشگری به روش پانتومیم، سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان ناشنوا را بهبود می‌بخشد و می‌توان از آن به عنوان یک روش آموزشی و درمانی استفاده کرد. ادبیات موجود در این پژوهش‌ها حاکی از یافته‌های مثبت اثر قصه‌گویی و پانتومیم است. بنابراین یافته‌ها، پژوهشگر درصدد تحقیق این فرضیه است که بین میزان اثر بخشی دو روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر اختلالات عاطفی-رفتاری دانش‌آموزان دارای مشکلات شنوایی تفاوت وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی بوده که از نوع نیمه‌آزمایشی دارای پیش‌آزمون-پس‌آزمون و گروه کنترل می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل تمام دانش‌آموزان دختر ناشنوا 14-17 ساله دارای اختلالات عاطفی رفتاری منطقه 20 شهر تهران که در سال 1401-1400 مشغول به تحصیل بودند. از میان دانش‌آموزان 14-17 ساله به صورت در دسترس و هدفمند، تعداد 24 نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و به صورت تصادفی در سه گروه (8 نفر در گروه تحت آموزش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی ذهنی، 8 نفر در گروه تحت آموزش با پانتومیم و 8 نفر در گروه کنترل) جایگزین شدند. بعد از جلب رضایت والدین، در جلسه‌ای توجیهی برای آنان، ضمن تشریح اهداف پژوهش از آنها خواسته شد تا رضایت‌نامه کتبی جهت شرکت فرزندان شرکت‌کننده در پژوهش را تکمیل نمایند و همچنین فهرست رفتاری کودک توسط والدین تکمیل شد. در ضمن به والدین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در این پژوهش این اطمینان داده شد که اطلاعات پرسشنامه و نام دانش‌آموزان به صورت محرمانه حفظ می‌شود تا برای پیش‌برد تعلیم و تربیت در اختیار روانشناسان و متخصصان قرار گیرد. گروه‌های آزمایش تحت درمان قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم قرار گرفتند و گروه کنترل بودن درمان بودند اما در پایان برای کنترل نیز جلسات مداخله‌ای صورت گرفت. بعد از پایان جلسات مداخله‌ای، پس از آزمون اجرا شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس چندمتغیری^۳ در نرم افزار کامپیوتری SPSS (نسخه 22) انجام شد. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل رضایت حضور در پژوهش، کسب نمره بالا در فهرست رفتاری کودک، قبلاً در جلسات روان‌درمانی شرکت نکرده باشند و عدم غیبت بیش از دو جلسه را داشتند و ملاک‌های خروج شامل سابقه مصرف داروی روان‌پزشکی، عدم رضایت از ادامه همکاری بود.

ابزارهای پژوهش

فهرست رفتاری کودک^۴: سیاهه‌ی رفتاری کودک از مجموعه فرم‌های موازی آخنباخ^۵ در سال 1999 طراحی شده و مشکلات کودکان و نوجوانان را در 8 عامل اضطراب/افسردگی، انزوا/افسردگی، شکایت‌های جسمانی، مشکلات اجتماعی، مشکلات تفکر،

1. Chow, C. H., Van Lieshout, R. J., Schmidt, L. A., Dobson, K. G., & Buckley, N.

2. Emmorey, K., McCullough, S., Mehta, S., Ponto, L. L., & Grabowski, T. J.

3. Multivariate analysis of covariance

4. Child Behavior Checklist

5. Achenbach, T. M.

مشکلات توجه، نادیده گرفتن قواعد و رفتار پرخاشگرانه ارزیابی می‌کند و این پرسشنامه مشکلات عاطفی- رفتاری و همچنین توانمندی‌ها و شایستگی‌های تحصیلی و اجتماعی کودکان 18-6 سال را از دیدگاه والدین مورد سنجش قرار می‌دهد و نوعاً در 20 الی 25 دقیقه تکمیل می‌شود (آخنباخ، 1999). این پرسشنامه از 115 سوال در رابطه با انواع حالات رفتاری کودکان تشکیل شده است و پاسخ به سوالات این پرسشنامه به صورت لیکرت 3 گزینه‌ای از 0 تا 2 می‌باشد. بدین ترتیب که نمره "0" به مواردی تعلق می‌گیرد که هرگز در رفتار کودک وجود ندارد؛ نمره "1" به حالات و رفتارهایی داده می‌شود که گاهی اوقات در کودک مشاهده می‌شود و نمره "2" نیز به مواردی داده می‌شود که بیشتر مواقع یا همیشه در رفتار کودک وجود دارد. ضرایب کلی اعتبار فرم‌های فهرست عاطفی رفتاری کودک با استفاده از آلفای کرونباخ 0/97 و با استفاده از پایایی باز آزمایی 0/94 گزارش شده است و روایی محتوایی (انتخاب منطبق سوالات و استفاده از تحلیل کلاس یک سوالات)، روایی ملاکی (با استفاده از مصاحبه روان پزشکی با کودک) و روایی سازه (روابط درونی مقیاس‌ها و تمایزگذاری گروهی) این فرم‌ها مطلوب گزارش شده است (آخنباخ، 2001). مینایی (2006) در پژوهشی که با هدف هنجاریابی این ابزار در ایران دامنه با 115 گویه و 8 عامل و طیف لیکرت 3 گزینه (صفر، یک و دو) هنجاریابی کردند. پایایی این ابزار با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ از 0/63 تا 0/95 گزارش شده است و ثبات زمانی مقیاس‌ها با استفاده از روش آزمون- بازآزمون با یک فاصله زمانی 8-5 هفته بررسی شده که دامنه ضرایب ثبات زمانی از 0/32 تا 0/67 به دست آمده است (مینایی، 2006). همچنین توافق بین پاسخ‌دهندگان نیز مورد بررسی قرار گرفته است که دامنه این ضرایب از 0/09 تا 0/67 نوسان داشته است. به طور کلی در تحقیق مینایی (2006) این نتیجه حاصل شده است که این پرسشنامه از اعتبار و روایی مطلوب و بالایی برخوردار است و با اطمینان می‌توان از آن برای سنجش اختلالات عاطفی- رفتاری کودکان و نوجوانان 18-6 ساله استفاده کرد.

شیوه اجرا. قصه‌درمانی با مفروضه‌های پست مدرن^۱ همخوانی دارد و پست مدرنیسم از این عقیده حمایت می‌کند که هیچ حقیقت مطلق وجود ندارد (فیرینگ^۲ و همکاران، 2020). بلکه به نظر و دیدگاه ما بستگی دارد و در دنیای پست مدرن قصه و داستان فضای آزادی برای عمل کردن به حساب می‌آیند، به همان سادگی که داستان فرصتی برای ابتکار عمل دوباره فراهم می‌آورد، قصه‌گو نکاتی را در می‌یابد که در تجربه‌های شخصی او، در پیوند داستانش یا داستان‌های دیگران و نیز در پیوند داستانش با داستان‌های بزرگتری از فرهنگ و انسانیت ریشه دارد، درک اینکه همه شخصیت‌هایی در داستان یکدیگر هستیم و این داستان‌ها ما را در عمل پیش می‌برد (فیرینگ و همکاران، 2020). به همین دلیل است که رویکردهای داستانی به روان‌درمانی بر این تأکید دارند که قصه‌ها در چگونگی رفتار و واقعیت‌های ما نقش موثر ایفا می‌کنند. قصه‌ها به ما راه حل‌هایی ارائه می‌کنند که غیرمنتظره و شگفت‌انگیزند و در عین حال شدنی و مثبت هستند. رویکرد به کار گرفته شده در این پژوهش برگرفته از رویکرد پارکر و وامپلر^۳ (2006) که مبتنی بر ارائه راه‌حل‌های مختلف برای مشکلات، پروراندن ایده‌ها، تثبیت کردن رهنمودها، سازمان‌دهی مجدد مشکلات، الگوسازی، کاهش دادن مقاومت، بازسازی خود را دربر می‌گیرد. در جدول شماره (1)، خلاصه‌ای از جلسات قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و قصه‌گویی از طریق پانتومیم طرح شده است.

جدول 1: پرتکل 10 جلسه‌ای قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم

پروتکل قصه‌گویی از طریق تصویرسازی (انیمیشن)	پروتکل قصه‌گویی از طریق پانتومیم
جلسه اول: انیمیشن	جلسه اول: مشورت و همفکری با خانم طاهری مربی زبان اشاره برای موضوع
دوست مجازی بهتر است یا حقیقی؟ میتوان به کودکان گفت نحوه صحیح استفاده از اینترنت و فضای مجازی چگونه باید باشد	نمایشنامه پانتومیم
جلسه دوم: انیمیشن معمولی بودن هیچ عیبی ندارد.	جلسه دوم: انتخاب بازیگران پانتومیم و اتود اولیه همانگی نقش و تناسب دانش

1. Post modern
2. Feiring, C., Markus, J., & Simon, V. A.
3. Parker, T. S., & Wampler, K. S

عشق به خانواده قوی‌ترین جادویی است که هرکسی در دل خودش دارد.	آموزان با نقش‌های اصلی
جلسه سوم: انیمیشن کلاوس خوبی و مهربانی تاثیرگذار است همیشه میتوان به سمت ایجاد تغییر مثبت قدم برداشت و همان محیط را به جایی دوست‌داشتنی تبدیل کرد.	جلسه سوم: تمرین سکانس اول با حضور مربی زبان اشاره
جلسه چهارم: انیمیشن میچل‌ها علیه ماشین‌ها پیوند خانوادگی با مشورت و همدلی درک میتواند بر شورش ربات‌ها هم پیروز شود.	جلسه چهارم: تمرین سکانس اول و دوم با حضور مربی زبان اشاره
جلسه پنجم: انیمیشن ایان محدودیتها واقعیت ندارند. در برابر سختیها نباید تسلیم شد.	جلسه پنجم و هشتم: تمرین سکانس اول و دوم و آخر با حضور مربی زبان اشاره
جلسه ششم: انیمیشن درون و بیرون چه کسی در برج کنترل ذهن تو نشسته است آموزش کنترل خشم به کودکان.	جلسه پنجم و هشتم: تمرین سکانس اول و دوم و آخر با حضور مربی زبان اشاره
جلسه هفتم: انیمیشن پاندای کونگفوکار مسیر قهرمانی از کجا میگذرد؟ رفتارهای خشونت‌آمیز را چگونه میتوان با مهربانی حل کرد. آموزش وفاداری و عزت‌نفس و تعهد به کودکان	جلسه هفتم و هشتم: تمرین پانتومیم با لباس‌های طراحی شده
جلسه هشتم: انیمیشن بالا رسیدن به آرزو یا فداکاری پیرمردی صد بادکنک به خانه اش میندازد تا با خانه پرواز کند اما دست از رویایش می‌کشد تا پرنده را به جوجه‌هایش برساند.	جلسه هفتم و هشتم: تمرین پانتومیم با لباس‌های طراحی شده
جلسه نهم: انیمیشن راتاتویی علاقمند شدن به آشپزی و ایده‌های جدید	جلسه نهم: بازی بچه‌ها برای معلمین مدرسه ناشنوایان الهام و برخی از والدین
جلسه دهم: انیمیشن داستان اسباب‌بازیها آموزش وفاداری در دوستی	جلسه دهم: فیلم برداری از بازی پانتومیم توسط دانش‌آموزان و تدوین و صداگذاری

یافته‌ها

در این قسمت، داده‌های به دست آمده از اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش، با استفاده از روش‌های مناسب آمار توصیفی مانند میانگین، انحراف معیار، توصیف می‌شوند. پس از تأیید پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس چندمتغیری، نتایج آنها ذکر شده است.

جدول 2: شاخص‌های توصیفی متغیر اختلالات عاطفی رفتاری در گروه‌های آزمایش و کنترل

گروه	متغیر	مراحل	میانگین	انحراف استاندارد
آزمایش 1 (تصویرسازی)	اضطراب / افسردگی	پس‌آزمون	7/28	4/71
		پیش‌آزمون	9/85	2/67
	گوشه‌گیری / افسردگی	پس‌آزمون	2/85	1/77
		پیش‌آزمون	4/00	1/41
	مشکلات جسمانی	پس‌آزمون	2/85	2/47
		پیش‌آزمون	4/57	1/61
	مشکلات اجتماعی	پس‌آزمون	3/14	1/95
		پیش‌آزمون	10/85	1/06
	مشکلات تفکر	پس‌آزمون	2/87	1/34
		پیش‌آزمون	4/85	1/46
	مشکلات توجه	پس‌آزمون	2/85	2/41
		پیش‌آزمون	3/71	2/42
	رفتارهای قانون‌شکنی	پس‌آزمون	7/42	4/72
		پیش‌آزمون	8/57	4/57
	رفتارهای پرخاشگرانه	پس‌آزمون	7/71	3/14

3/25	9/28	پیش آزمون		
1/13	3/57	پس آزمون	اضطراب / افسردگی	آزمایش 2 (پانتومیم)
1/46	5/14	پیش آزمون		
1/60	1/71	پس آزمون	گوشه گیری / افسردگی	
1/76	3/42	پیش آزمون		
3/35	3/57	پس آزمون	مشکلات جسمانی	
2/44	5/00	پیش آزمون		
4/22	3/85	پس آزمون	مشکلات اجتماعی	
0/53	10/42	پیش آزمون		
6/55	4/42	پس آزمون	مشکلات تفکر	
5/64	6/28	پیش آزمون		
3/64	3/57	پس آزمون	مشکلات توجه	
1/57	5/85	پیش آزمون		
3/95	4/42	پس آزمون	رفتارهای قانون شکنی	
3/21	7/00	پیش آزمون		
/98	3/28	پس آزمون	رفتارهای پر خاشکگرانه	
33/95	5/00	پیش آزمون		
4/85	10/57	پس آزمون	اضطراب / افسردگی	کنترل
4/49	10/28	پیش آزمون		
1/81	3/42	پس آزمون	گوشه گیری / افسردگی	
2/03	2/85	پیش آزمون		
7/97	8/71	پس آزمون	مشکلات جسمانی	
7/69	8/57	پیش آزمون		
3/45	5/42	پس آزمون	مشکلات اجتماعی	
2/13	7/71	پیش آزمون		
3/82	7/42	پس آزمون	مشکلات تفکر	
3/45	7/28	پیش آزمون		
2/19	6/14	پس آزمون	مشکلات توجه	
2/37	6/57	پیش آزمون		
4/23	11/57	پس آزمون	رفتارهای قانون شکنی	
3/57	11/14	پیش آزمون		
3/48	11/14	پس آزمون	رفتارهای پر خاشکگرانه	
2/79	10/85	پیش آزمون		

در جدول شماره (2)، میانگین و انحراف استاندارد متغیرها در مرحله پیش آزمون و پس آزمون در گروه‌های آزمایش و کنترل گزارش شده است و چنانچه ملاحظه می‌شود اختلالات عاطفی / رفتاری در پس آزمون گروه‌های آزمایشی کاهش یافته است. به منظور مقایسه میزان اثربخشی دو روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر اختلالات عاطفی / رفتاری دانش‌آموزان دارای مشکلات شنوایی از تحلیل کواریانس چند متغیری استفاده شد. با توجه به اینکه در این پژوهش سه گروه وجود داشت (دو گروه آزمایش و یک گروه کنترل) و قبل از انجام این آزمون لازم است که پیش فرض‌های آن بررسی شد. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف نشان داد توزیع باقیمانده متغیرهای وابسته پژوهش نرمال می‌باشد ($P > 0/05$) و با توجه به اینکه مقدار آن بیشتر از (0/05) بیشتر است در نتیجه فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها پذیرفته می‌شود. در بررسی مفروضه همگنی واریانس‌ها مشاهده شد که این مفروضه برقرار است و واریانس متغیرهای پژوهش در گروه‌ها همگن هستند ($P > 0/05$). نتایج آزمون ام باکس نشان داد مفروضه همگنی ماتریس

واریانس کواریانس بر قرار می‌باشد ($P > 0/05$ و $F = 1/02$). با اطمینان از برقراری مفروضه‌ها به بررسی نتایج در جداول شماره (3) و (4) پرداخته شد.

فرضیه: بین میزان اثربخشی دو روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر مولفه‌های اختلالات عاطفی/ رفتاری دانش‌آموزان دارای مشکلات شنوایی تفاوت وجود دارد.

جدول 3: نتایج تحلیل کواریانس تفاوت اثر بخشی دو روش قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر مولفه‌های اختلالات عاطفی / رفتاری

مولفه	منابع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورها	نسبت F	سطح معنی داری	اندازه اثر
اضطراب/افسردگی		25/27	2	12/63	1/83	0/210	0/268
گوشه‌گیری/افسردگی	گروه	3/18	2	1/59	0/604	0/566	0/108
مشکلات جسمانی		4/17	2	2/08	0/559	0/589	0/101
مشکلات اجتماعی		49/08	2	24/54	4/00	0/053	0/445
مشکلات تفکر		8/28	2	4/14	0/864	0/451	0/147
مشکلات توجه		9/35	2	4/67	1/75	0/223	0/259
رفتارهای قانون شکنی		22/52	2	11/26	4/18	0/033	0/330
رفتارهای پرخاشگرانه		13/32	2	6/66	5/50	0/014	0/393

همانطور که در جدول شماره (3) ملاحظه می‌شود، پس‌آزمون رفتارهای قانون شکنی و رفتارهای پرخاشگرانه ($P < 0/05$) در بین گروه کنترل و گروه‌های آزمایش دارای تفاوت معنادار می‌باشد. اما در سایر مولفه‌های اختلالات عاطفی/ رفتاری تفاوت معنادار بین گروه‌ها مشاهده نشد. اندازه اثر نشان می‌دهد 33 درصد از تغییرات رفتارهای قانون شکنی و 39 درصد از رفتارهای پرخاشگرانه ناشی از عضویت گروهی بوده است. برای اینکه بدانیم تفاوت بین کدام گروه‌ها معنادار است از آزمون تعقیبی بنفرونی استفاده شد.

جدول 4: نتایج آزمون تعقیبی بنفرونی

متغیر	گروه‌ها	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری
	تصویر سازی و پانتومیم	1/35	0/891	0/146
رفتارهای قانون شکنی	تصویر سازی و کنترل	-1/45	0/914	0/130
	پانتومیم و کنترل	-2/81	0/971	0/011
	تصویر سازی و پانتومیم	0/113	0/674	0/869
رفتارهای پرخاشگرانه	تصویر سازی و کنترل	-1/84	0/600	0/007
	پانتومیم و کنترل	-1/95	0/741	0/017

همانطور که در جدول شماره (4) ملاحظه می‌شود تفاوت بین گروه‌های آزمایشی قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم در رفتارهای قانون شکنی معنادار نمی‌باشد. در بین گروه‌ها فقط تفاوت بین گروه آزمایشی قصه‌گویی از طریق پانتومیم و کنترل در سطح 0/05 معنی دار است. بدین معنا که فقط قصه‌گویی از طریق پانتومیم بر رفتارهای قانون شکنی موثر و اثر بخش بوده است. همچنین تفاوت بین گروه‌های آزمایشی قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم در رفتارهای پرخاشگرانه معنادار نمی‌باشد. اما بین گروه‌های آزمایشی با گروه کنترل تفاوت معنادار وجود دارد که نشان می‌دهد قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر رفتارهای پرخاشگرانه موثر و اثر بخش بوده است و مطابق با جداول توصیفی منجر به کاهش آن گردیده است. بنابراین هر دو روش در کاهش رفتارهای پرخاشگرانه به یک اندازه موثر و اثر بخش بوده اند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاکی از آن است که تفاوت بین گروه‌های آزمایشی قصه‌گویی از طریق تصویرسازی در رفتارهای قانون‌شکنی معنادار نمی‌باشد. در بین گروه‌ها فقط تفاوت بین گروه آزمایشی قصه‌گویی از طریق پانتومیم و گروه کنترل معنی‌دار بود. بدین معنا که فقط قصه‌گویی از طریق پانتومیم بر رفتارهای قانون‌شکنی اثر بخش بوده است. نتایج حاصل از این با نتایج پژوهش‌های نظامی پور و همکاران (2014)، عاشوری و همکاران (2020)، محمدی و ایران پور (2016)، اموری و همکاران (2011)، همخوان است. در توجیه یافته‌های به دست آمده از این پژوهش می‌توان گفت که، بطور کلی قصه‌درمانی با فراهم کردن فرصت‌ها، ایجاد بستری برای تخلیه هیجانی و همانندسازی و بالا بردن درک کودک می‌تواند، منبع مهمی برای تغییر و بهبود در مشکلات و اختلال‌های کودکان محسوب شود (علی‌مرادی و همکاران، 2018). در اثر بخش بودن قصه‌گویی از طریق پانتومیم بر رفتارهای قانون‌شکنی می‌توان گفت پانتومیم به علت اجرای زنده و دیده شدن نمایش قدرت انتقال و همانندسازی بهتری نسبت به قصه‌گویی از طریق تصویرسازی دارد. نتایج پژوهش اموری و همکاران (2011) نشان داده است زمانی که از روش پانتومیم برای ناشنوایان استفاده می‌شود میزان رفتارهای اجتماعی سازگاران آنها بهتر شده و این نمایشها جایگزین زبان ارتباطی افراد ناشنوا می‌شود. همچنین روش روان‌نمایشگری به روش پانتومیم، سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان ناشنوا را بهبود می‌بخشد و می‌توان از آن به عنوان یک روش آموزشی و درمانی استفاده کرد (اموری و همکاران، 2011).

همچنین نتایج حاکی از آن است که تفاوت بین گروه‌های آزمایشی قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم در رفتارهای پرخاشگرانه معنادار نمی‌باشد. اما بین گروه‌های آزمایشی با گروه کنترل تفاوت معنادار وجود دارد که نشان می‌دهد قصه‌گویی از طریق تصویرسازی و پانتومیم بر رفتارهای پرخاشگرانه موثر و اثربخش بوده است و منجر به کاهش آن گردیده است. بنابراین هر دو روش در کاهش رفتارهای پرخاشگرانه به یک اندازه موثر و اثر بخش بوده‌اند. در تکنیک دفتر خاطرات که ردلی و همکاران (2020) از قصه‌ها برای کمک به دانش‌آموزان دبستانی در خودفهمی روان‌شناختی و فهم و مدیریت رفتار کلاسی ایشان استفاده می‌شود. در این شیوه داستان به صورت بیان خاطرات یک کودک از اتفاقاتی است که بین خود و همکلاسی‌هایش در مدرسه پیش آمده است. قصه‌گویی، سنتی قدیمی برای انتقال غیر مستقیم پیام‌های مهم درباره‌ی نحوه‌ی رفتار سازگاران در یک زمینه‌ی اجتماعی است. بنابراین با کمک قصه‌گویی می‌توان رفتارهای سازگاران را تقویت کرد و از رفتارهای پرخاشگرانه و ناسالم کاست. مطابق با دیدگاه رفتارگرایی، درمانگر می‌تواند قصه‌هایی به موازات زندگی کودک با مشکلات و موقعیت‌های مشابه خلق کند، به گونه‌ای که قهرمان از روش‌های مؤثر برای رویارویی با مشکلات استفاده می‌کند، بدین ترتیب کودکان می‌آموزند که اولاً برای رویارویی با موضوعات و مسائل زندگی روش‌های مختلفی وجود دارد، ثانیاً توجه به پیامدهای هر یک از روش‌های حل مسئله آنها را به سوی یک رویارویی مؤثر در موقعیت‌های مختلف رهنمون می‌سازد (اشنایدر و دوب، 2005). کودک در تعامل با محیط مجموعه‌ای از ساختارهای شناختی تشکیل می‌دهد و این ساختارها به او اجازه می‌دهد با محیط سازگار شود، به عبارت دیگر کودک براساس طرحواره‌های ساخته شده اطلاعات رسیده از محیط را کشف می‌کند و هر تجربه جدید بر طرحواره‌های موجود وی اثر می‌گذارد و آنها را اصلاح و تغییر می‌دهد (اشنایدر و دوب، 2005). بنابراین می‌توان رویکرد و هسته مرکزی رویکردهای روان‌درمانی را نسبت به قصه‌گویی تعامل فرد با شخصیت‌های داستان عنوان کرد که در نهایت این تعامل منجر به انعطاف‌پذیری فرد و سازگاری او می‌شود. دانش‌آموزان دارای مشکلات شنوایی با تعامل با شخصیت‌های قصه، توانایی و درک خود را از احساسات و هیجانات گسترش می‌دهند و همچنین رفتارهای قانون‌شکنانه و پرخاشگرانه را کمتر به کار می‌بندند.

در پایان می‌بایست عنوان کرد که هر پژوهش با محدودیت‌هایی همراه است و از آنجایی که این پژوهش بر روی دانش‌آموزان دختر ناشنوا 14-17 ساله منطقه 20 شهر تهران انجام شده، در تعمیم نتایج به سایر دانش‌آموزان ناشنوا شهر تهران و دیگر شهرها می‌بایست جنبه احتیاط را رعایت نمود. پیشنهاد می‌شود بر تعمیم‌پذیری، در سطح پژوهشی، این پژوهش در سایر شهرها و مناطق و جوامع دارای فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف و دانش‌آموزان سایر سنین و جنسیت پسر نیز صورت گیرد.

ملاحظات اخلاقی

برای اجرای این مطالعه با توجه به این که پژوهشگران، روان‌شناس مراکز توانبخشی و استاد دانشگاه هستند و با این کودکان ارتباط مستقیم داشتند داده‌های به دست آمده با حفظ حریم شخصی و محرمانه ماندن اطلاعات صورت گرفت.

حامی مالی

این مطالعه بدون حامی مالی و با هزینه شخصی نویسندگان انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

پژوهش حاضر برگرفته از پژوهش گروهی نویسنده اول پژوهشگر و درمانگر مرکز توانبخشی بوده و با این کودکان ارتباط مستقیم دارد و نویسنده دوم (نویسنده مسئول) و سوم استادیار گروه روانشناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی است.

تضاد منافع

انجام این پژوهش برای نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی را به دنبال نداشته است و نتایج آن کاملاً شفاف و بدون سوگیری گزارش شده است. پژوهشگران اعلام می‌کنند در اجرای این پژوهش هیچ گونه تضاد منافی وجود نداشته است.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از دانش‌آموزان مدرسه دخترانه ناشنوایان الهام و خانم طاهری مربی زبان اشاره تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- Abbariki, A., & Shalani, B. (2017). The Effectiveness of Play with the feeling words on Reducing Alexithymia in Students with Learning Disability. *Psychology of Exceptional Individuals*, 6(24), 205-225 [Persian].
- Achenbach, T. M. (1999). The Child Behavior Checklist and related instruments.
- Achenbach, T. M. (2001). Manual for ASEBA school-age forms & profiles. *University of Vermont, Research Center for Children, Youth & Families*.
- Ali Moradi, M., Gurban Shiroudi, S., Khaltabari, J., & Rahmani, M. A. (2018). Comparison of the effectiveness of story therapy and psychodrama therapy on social self-empowerment and emotional dyslexia of female students with specific learning disorder. *Exceptional children*, 19(1); 27-38 [Persian].
- Amorim, G., Ramos, A. S. L., de Castro Junior, G., de Souza Afonso, L., & Castro, H. C. (2020). Coronavirus, deafness and the use of different signs of the area in health during a period of pandemic time: is that the best option to do?. *Creative Education*, 11(04), 573.
- Ashori, M., Norouzi, G., & Khonsari, F. (2020). Effectiveness of Video Modeling Training on Cognitive Emotion Regulation of Mothers and Behavioral Problems of Deaf Children. *The Scientific Journal of Rehabilitation Medicine*, 9(2), 239-248 [Persian].
- Chow, C. H., Van Lieshout, R. J., Schmidt, L. A., Dobson, K. G., & Buckley, N. (2016). Systematic review: audiovisual interventions for reducing preoperative anxiety in children undergoing elective surgery. *Journal of pediatric psychology*, 41(2), 182-203.
- Emmorey, K., McCullough, S., Mehta, S., Ponto, L. L., & Grabowski, T. J. (2011). Sign language and pantomime production differentially engage frontal and parietal cortices. *Language and cognitive processes*, 26(7), 878-901.

- Feiring, C., Markus, J., & Simon, V. A. (2020). Romantic conflict narratives in emerging adult couples: Viewpoint and gender matter. *Family process*, 59(1), 127-141.
- Gizzonio, V., Avanzini, P., Campi, C., Orivoli, S., Piccolo, B., Cantalupo, G., ... & Fabbri-Destro, M. (2015). Failure in pantomime action execution correlates with the severity of social behavior deficits in children with autism: a praxis study. *Journal of autism and developmental disorders*, 45, 3085-3097.
- Holzinger, D., Hofer, J., Dall, M., & Fellingner, J. (2022). Multidimensional family-centred early intervention in children with hearing loss: A conceptual model. *Journal of Clinical Medicine*, 11(6), 1548.
- Laugen, N. J., Jacobsen, K. H., Rieffe, C., & Wichstrøm, L. (2017). Social skills in preschool children with unilateral and mild bilateral hearing loss. *Deafness & Education International*, 19(2), 54-62.
- Marsden, R. (2020). Monsters and the pantomime. *Palgrave Communications*, 6(1), 1-8.
- Meng, D., & Chen, J. (2023). Hearing Damage Through Blast. In *Explosive Blast Injuries: Principles and Practices* (pp. 301-317). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Minaee, A. (2006). Adaptation and standardization of child behavior checklist, youth self-report, and teacher's report forms. *Journal of exceptional children*, 6(1), 529-558.
- Mohammadi, M., & Iranpour, M. (2016). The effectiveness of storytelling on children's behavioral problems, the 5th national conference on strategies for the development and promotion of educational sciences, psychology, counseling and education in Iran [Persian].
- Nizamipour, E., Abdul Manafi, A., Emetadinia, M., & Izadinia, N. (2014). The effectiveness of therapeutic drawing in reducing aggressive behaviors of hearing impaired female students. *Exceptional education*. Number 3. Serial 131. 31-38 [Persian].
- Parker, T. S., & Wampler, K. S. (2006). Changing emotion: The use of therapeutic storytelling. *Journal of Marital and Family therapy*, 32(2), 155-166.
- Radley, K. C., Dart, E. H., Brennan, K. J., Helbig, K. A., Lehman, E. L., Silberman, M., & Mendanhall, K. (2020). Social skills teaching for individuals with autism spectrum disorder: A systematic review. *Advances in Neurodevelopmental Disorders*, 4, 215-226.
- Schneider, P., & Dubé, R. V. (2005). Story presentation effects on children's retell content.
- Sekhvatpour, Z., Khanjani, N., Reyhani, T., Ghaffari, S., & Dastoorpoor, M. (2019). The effect of storytelling on anxiety and behavioral disorders in children undergoing surgery: a randomized controlled trial. *Pediatric health, medicine and therapeutics*, 61-68.
- Wong, C. L., Ching, T. Y., Cupples, L., Leigh, G., Marnane, V., Button, L., ... & Gunnourie, M. (2020). Comparing parent and teacher ratings of emotional and behavioural difficulties in 5-year old children who are deaf or hard-of-hearing. *Deafness & Education International*, 22(1), 3-26.